VOORWOORD

Ik kan jullie niet vertellen hoe blij ik ben dat ons boek zijn weg naar jullie heeft gevonden. Voor mij voelt het als de perfecte manier om door te gaan met wat we wilden bereiken met *Adolescence*. Het belangrijkste doel van de serie was om de communicatie tussen ouders en hun kinderen te bevorderen. Na de enorme impact van de serie belde een van mijn beste vriendinnen, Jude, mij op omdat ze door Orly was benaderd met een idee voor een boek. Toen Orly's zoon dertien werd, had ze een paar mannen gevraagd om hem een brief te schrijven over wat het betekent om een man te zijn. Jude dacht dat dit zo'n project was dat mij wel zou aanspreken, dus kwam ze een weekend bij Hannah en mij logeren om te praten over een mogelijk boekidee. Het moest een boek worden dat ouders zou inspireren om de gesprekken die we via de serie waren begonnen verder uit te diepen.

Samen besloten we dat we alleen vaders wilden vragen om hun zonen te schrijven, omdat vaders juist veel invloed hebben op hun zonen. Orly's projectidee kwam precies op tijd en ik zag dit als een kans om de band tussen vader en zoon dieper te verkennen en te ontdekken wat die zou kunnen of moeten zijn. Die band is zo vormend en belangrijk, dus laten we hem ontleden, laten we praten over wat we van onze eigen vaders vinden, laten we openhartig zijn over wat we wel of niet van hen hebben meegekregen, en laten we eerlijk zijn over wat wij als vaders moeten doen en zeggen tegen onze eigen zonen. In voor- en tegenspoed zijn wij hun belangrijkste rolmodellen. Als we onze jongens willen helpen, als we willen dat ze opbloeien, als we willen dat ze

zich geliefd voelen, zeker weten wie ze zijn, het gevoel hebben erbij te horen en opgroeien tot goede mannen, dan moeten we met hen communiceren.

Het valt niet te ontkennen dat die relatie een enorme verandering heeft doorgemaakt en nog steeds doormaakt. Er doen veel verschillende ideeën en principes de ronde over hoe die relatie eruit zou moeten zien. Wat het betekent om een man te zijn is de afgelopen vijftig jaar gelukkig ook veranderd.

Ik besefte dat sommige thema's die we aan de orde stelden in *Adolescence* enorm gevoelig lagen en dat veel mensen er moeilijk over konden praten. Het leek mij geweldig als we die kloof konden helpen overbruggen door middel van brieven, een iets minder nadrukkelijk expressiemiddel.

Ik hoopte vooral dat dit boek vaders en zonen kon helpen hun plaats te vinden in de huidige wereld.

Toen we dit openbaar maakten en vaders via het portaal vroegen om brieven in te sturen, kregen we een overweldigende respons. Het was geweldig. We ontvingen meer dan 1.600 brieven. Dit was deels te danken aan het indrukwekkende werk van het Bloomsbury-team dat de boodschap verspreidde. Het was voor ons absoluut essentieel om vaders te betrekken van heinde en verre, uit alle lagen van de bevolking. We wilden graag iets horen van vaders die normaal gesproken misschien niet zouden deelnemen aan zoiets als dit, of die misschien niet eens toegang hebben tot het portaal. Dus stuurde het team aanmeldingspakketten naar plekken zoals bibliotheken, gevangenissen, buurthuizen en liefdadigheidsinstellingen, en dankzij de toewijding van Katy, Ben, Amy, Trâm-Anh, Jenny en Paula kregen we antwoord van vaders uit alle windstreken, met enorm verschillende achtergronden, opvoedingen, religies en culturen – van vuilnismannen tot advocaten.

We kregen antwoord van aanstaande vaders, vervreemde vaders, alleenstaande vaders, ouders van hetzelfde geslacht, vaders die een kind hadden verloren, vaders die pas net ontdekten dat ze vader waren na jaren van stilte, vaders met spijt, vaders met hoop, vaders die de lastige slapeloze nachten, de lastige tienerjaren en het lastige lege-nestsyndroom doormaken, vaders die juichen vanaf de zijlijn, vaders die ontdekken dat hun zoon niet alle typische dingen wil doen die van een jongen worden verwacht, vaders die grootvader zijn geworden, vaders van kinderen met neurologische diversiteit of non-verbale kinderen, vaders met kinderen die het moeilijk hebben op school…

Jullie delen hier allemaal jullie eigen advies. Wanneer je moet ingrijpen, wanneer je een stapje terug moet doen en erop moet vertrouwen dat je zoon een probleem zelf oplost, wanneer je vragen moet stellen maar er tegelijkertijd op moet letten dat je ze niet veroordeelt terwijl ze hun weg proberen te vinden. Wanneer je los moet laten, wanneer je moet zeggen: 'Ik hou van je' of 'Ik ben trots op je'. Rouw, erkenning, fatsoensnormen, de ware betekenis van kracht en kwetsbaarheid waren slechts enkele van de thema's die in de brieven naar voren kwamen. Al het advies hierover was erop gericht om van onze jonge mannen verantwoordelijke, eerlijke, empathische, niet-oordelende mensen te maken. Deze kenmerken vormen de blauwdruk voor een echt fatsoenlijk mens en, gezien de huidige toestand van de wereld met extremisme van beide kanten, moeten we medelevend zijn om dat te bereiken.

Een van mijn favoriete adviezen in het boek is: 'Neem een hond.' Het is heel simpel en je krijgt meteen een glimlach op je gezicht. Als je erover nadenkt, leer je er zoveel van. Verantwoordelijkheid, discipline, vriendschap, loyaliteit, gezelschap, betrouwbaarheid, toewijding, hoe je voor iets zorgt, het voedt, het verzorgt. Uiteindelijk is een van de mooiste relaties die je kunt

hebben die met een hond. Ik ben het er dan ook van harte mee eens dat dit advies een kind helpt zich te ontwikkelen en te groeien. Dus ja: neem een hond en ik zou er nog aan willen toevoegen: 'En zorg er goed voor.'

Een ander hoogtepunt voor mij was een vader die vertelde dat hij met zijn zoon communiceerde door belletjes te blazen. Er kan veel worden gezegd met een blik, een aanraking… een belletje.

Ik vroeg ook een paar goede vrienden en familieleden met zonen of ze mee wilden doen. De reacties die ik kreeg waren overweldigend. Sommigen schreven een brief, maar kozen er uiteindelijk voor om die niet publiekelijk te delen; sommigen zeiden dat het weken duurde voordat ze hun gevoelens onder woorden konden brengen; anderen wisten meteen wat ze wilden zeggen… Bij sommigen kwamen onderdrukte emoties naar boven; voor anderen was het een simpele liefdesuiting.

Mijn vriend Leon vertelde me dat hij door het schrijven van een brief aan zijn zoon even stil kon staan bij zijn leven en de rol die zijn zoon daarin had gespeeld. Leon en zijn vrouw gingen uit elkaar toen zijn zoon vier was; hij heeft altijd een prachtige band met hem gehad. Maar toen hij zijn pen pakte, moest hij wel even rustig nadenken over zijn jongen. Soms hebben we het allemaal zo druk dat we die ene persoon met wie we zoveel delen niet eens meer zien. Misschien doen we dat op hun verjaardag of trouwdag, maar meestal staan we er niet bij stil en denken we niet rustig na over onze relaties: wat ze voor ons betekenen, waar we trots op zijn en wat we liever anders hadden gedaan. We reflecteren vaak niet op die manier. Dus om te gaan zitten, pen en papier te pakken en te besluiten: 'Ik ga mijn zoon schrijven over mijn relatie met hem en wat ik aan hem wil doorgeven', is buitengewoon louterend.

Leon werd tot tranen toe geroerd omdat hij besefte dat zijn

zoon, die nu 23 is, de enige constante relatie in zijn hele leven is geweest. Degene die er altijd is geweest. Toen romantische relaties waren verbroken of vriendschappen vervaagden, besefte Leon dat zijn zoon zijn rots in de branding was, zijn anker, zijn alles. Leon zei dat hij, nadat hij zijn brief had geschreven, twee uur lang had zitten huilen. Niet vanwege dingen waar hij spijt van had, maar omdat hij zich ten volle realiseerde hoe sterk de liefde was die hij altijd voor zijn zoon had gevoeld en hoe dankbaar hij was voor de band die hij met hem had opgebouwd.

Een andere vriend van mij, Emil, vertelde me dat hij de woorden die hij in zijn brief had gezet nooit hardop tegen zijn zoon had uitgesproken. Hij vond het te moeilijk om onder woorden te brengen wat hij wilde zeggen. Voor Emil was zijn brief een verontschuldiging voor de impact van zijn verslaving op zijn zoons hele jeugd. Het schrijven van de brief hielp hem om uitdrukking te geven aan en verantwoordelijkheid te nemen voor enkele van zijn levenskeuzes. Toen Emil zijn brief hardop voorlas aan zijn zoon, huilde hij terwijl hij de woorden uitsprak. Aan het eind omhelsde zijn zoon hem, bedankte hem en vertelde hoeveel het voor hem betekende. Hij had Emil dat nog nooit eerder horen zeggen. Door Emils eerlijkheid in de brief konden ze hun onderlinge band verstevigen. Velen van ons zijn fysiek met onze zonen en zeggen dat we van ze houden, maar om te gaan zitten en een brief te schrijven is iets heel anders, en het heeft hechtere relaties opgeleverd.

Toen ik alle brieven die binnenkwamen begon te lezen, dacht ik: deze zijn fenomenaal! Eerlijk gezegd dacht ik ergens in mijn achterhoofd: 'Moet ik nu dan ook een brief aan mijn zoon gaan schrijven?' Toen ik nadacht over wat ik wilde zeggen, besefte ik dat ik wilde duidelijk maken hoe onze Alf me laat voelen. Ik ben gezegend. Ik heb een geweldige band met hem. Toen ik erover

nadacht, besefte ik dat hij het kind in mij naar boven haalt. We hebben samen plezier. Hij maakt me aan het lachen, maar dan ook echt, schaterlachen tot ik huil of een scheet laat. We doen gekke dingen, beleven avonturen, zitten onder de modder en krijgen van Hannah op ons donder. Hij is mijn beste vriend.

In veel brieven kwam ook het belang van vrouwen voorbij, van sterke moeders en grootmoeders tot inspirerende echtgenotes en dochters. Dit raakte mij. Ik ben gezegend met de meest ongelooflijke vrouw, partner en vriendin, Hannah. Ik heb een uitzonderlijk hechte band met mijn dochter Grace en gelukkig ben ik al lang bevriend met een aantal geweldige vrouwen. Mannen en vrouwen zijn verschillend, en we moeten met elkaar in gesprek blijven om de wereld door elkaars ogen te begrijpen. Ik vind dat de vrouwenemancipatie nog mijlenver verwijderd is van waar die zou moeten zijn. En om ervoor te zorgen dat we de goede kant opgaan, moeten we met onze jongens blijven praten.

De eerste tien jaar van mijn leven, de meest vormende en cruciale jaren, werd ik opgevoed door mijn moeder. Een tijdlang waren we met z'n tweeën en haar liefde was voor mij het allerbelangrijkste. We vormden met z'n tweeën een gezin en daarom was er een sterk teamgevoel, waardoor ik begon te begrijpen wat het betekende om in een partnerschap te zitten. We hadden een unieke band.

Mijn biologische vader was er nooit. Ik zag hem af en toe en we hadden een goede band, maar hij was erg jong toen hij me kreeg. Hij had zijn eigen vader verloren toen hij zelf nog een kind was; hij kon er niet altijd zijn op de manier waarop ik hem misschien nodig had. Gelukkig voor mij kwam Pops in mijn leven toen ik tien was. Hij werd verliefd op mijn moeder, maar ook op mij. Hij is de man die me normen en waarden bijbracht en mijn inspiratiebron was. Iedereen kan een kind verwekken, maar al-

leen een echte man kan een kind opvoeden en voor mij was die man Pops.

Mijn biologische vader is een goed mens en door veel aan mezelf te werken kan ik inmiddels de relatie accepteren die hij en ik hadden. Ik kijk er nu naar met compassie, empathie en begrip. Hij heeft daarna nog drie andere kinderen opgevoed en was er voor hen. Wat ik hiervan heb opgestoken, is dat we niet gevangen hoeven te zitten in een innerlijke leegte. We hoeven de cyclus niet te herhalen. Ons volwassen leven had er misschien heel anders uitgezien als we de situaties die we als kinderen moesten doorstaan niet hadden meegemaakt.

Dit kwam vaak naar voren in de brieven die ik las – vaders die schreven over hun eigen relatie met hun vader, sommigen met trots en bewondering, anderen met angst en verdriet; sommigen wilden een traditie voortzetten, terwijl anderen vastbesloten waren een patroon te doorbreken. Ik heb geleerd dat we, nu we volwassen zijn, een keuze hebben. We hoeven niets van dat alles door te geven. Het gaat erom een gloednieuw landschap te creëren, een leeg doek aan onze jonge mannen te geven en hen te helpen hun eigen doek te beschilderen.

Hoewel deze brieven specifiek van vaders aan zonen waren, weten we dat ze nu als geheel voor iedereen bedoeld zijn. Veel moeders hebben gezegd dat ze niet kunnen wachten om het boek te lezen, omdat ze door deze brieven de vader-zoonrelatie thuis veel beter kunnen begrijpen. Ouderschap is meer een gedeeld partnerschap geworden. Een vader die om zeven uur 's ochtends naar zijn werk gaat en thuiskomt voor het avondeten voordat hij naar de kroeg gaat, is niet meer zo gebruikelijk als vroeger. Voor degenen die jongens opvoeden met een afwezige vader, kan het boek helpen om hun zoon door onbekende wateren te loodsen.

Ik hoop dat dit een boek voor iedereen kan zijn, het soort

boek dat in de badkamer ligt of op de salontafel, misschien ook in de wachtkamer van de dokter of de tandarts. Ik hoop dat het een boek is dat mensen gaan doorbladeren; misschien pak je het op, kijk je er even in en zie je een zin die je bijblijft, eentje waar je je in kunt vinden. Snap je wat ik bedoel? Als ouder vraag je je steeds af of je het wel goed doet. Elke brief in dit boek bevat wel iets waardoor je dieper nadenkt over bepaalde gedeelde ervaringen. Je zult je eigen interpretatie hebben van wat er werkelijk wordt gezegd, en de brieven vinden die je raken: een vader die licht werpt op iets waar je zelf mee worstelt, of een vader met wie je dezelfde trots en vreugde deelt.

Mijn hoop is dat de brieven mensen aan het lachen maken, aan het denken zetten en uiteindelijk een beetje empathischer maken. Sommige zijn gewoon liefdesbrieven en laten de vele manieren zien waarop we onze liefde kunnen tonen; ik hoop dat ze anderen de woorden en het zelfvertrouwen geven om hun eigen liefde op een manier uit te drukken die voor hen goed voelt.

Mijn ultieme hoop is dat het boek communicatie stimuleert, de deur openhoudt en onze universele zoon laat zien dat alles met communicatie opgelost kan worden. We maken allemaal donkere tijden mee; we maken allemaal fouten en in je eentje worden die tijden nog donkerder. Door het lezen van deze brieven besef ik dat ik niet alleen sta in deze prachtige wereld van het vaderschap. We moeten gewoon blijven delen en praten.

Ik wil iedereen bedanken die een brief heeft ingestuurd. Vanuit het diepst van mijn hart: bedankt. Als het aan mij lag, hadden jullie er allemaal in gestaan, want elke brief was waardevol en had iets te zeggen. Maar helaas hadden we een limiet en een maximum aantal woorden waaraan we ons moesten houden. Het was bijna onmogelijk om een keuze te maken tussen de brieven, maar we hebben geprobeerd het brede scala aan onderwerpen en thema's

te laten zien waarover vaders hadden geschreven. Dus als je een brief schreef over vriendelijkheid, zul je zien dat er in het boek een brief over dat onderwerp is opgenomen. Het is misschien niet die van jou, maar weet dat jouw brief waardevol was en dat we je bedanken voor het insturen ervan. Dat geldt voor elke brief over elk onderwerp. Tot slot wil ik de twee goede doelen bedanken waarmee we hebben samengewerkt – MANUP? en Dad La Soul – voor hun steun en samenwerking.

Sommige brieven zijn buitengewoon moedig, uitzonderlijk openhartig en veel mensen hebben hun ziel op papier blootgelegd; daar ben ik *echt* dankbaar voor. Ik hoop dat mensen de moed kunnen waarderen die nodig was om de pen ter hand te nemen en een brief naar ons op te sturen. Zonder jullie zou er geen boek zijn en we hopen dat het schrijven ervan jullie evenveel heeft gegeven als wij hebben gekregen bij het lezen ervan. Elke vader van wie we op een bepaald moment in zijn brief iets hoorden sprak zijn liefde voor zijn zoon uit. Dat zijn 1.600 'ik hou van je's' die we met dankbaarheid en ontroering hebben mogen lezen. Dus, dank aan al die vaders die dapper genoeg waren om zich open te stellen, hun angsten te uiten en hun liefde te tonen. Het was een eer.

Stephen Graham



DE BEGIN-JAREN

Zoon,

Ik moet je iets heel belangrijks vertellen; tijdens de nacht dat je werd geboren, heb ik een misdaad begaan.

Het was één uur 's nachts toen ik wakker werd. Je moeder stond in de deuropening; ik kon net haar silhouet onderscheiden, terwijl ze zachtjes over haar buik wreef. Toen zag ik de blik op haar gezicht die me vertelde dat er iets mis was. Ze zei dat ze zich niet lekker voelde, wat me, gezien de vreselijke lunch in de pub die we eerder die dag hadden gehad, niet verbaasde. Dus ik zei dat het waarschijnlijk indigestie was. Gelukkig wist je moeder wel beter en zei ze dat ik uit bed moest komen.

Vijf minuten later waren we allebei aangekleed en onderweg naar het ziekenhuis, maar tegen die tijd had je moeder al vreselijke pijn. Het was zondagavond, dus het was rustig op de wegen en ik wist dat we er in een mum van tijd zouden zijn. Maar toen, ongeveer een kilometer van het ziekenhuis, stonden we voor een rood verkeerslicht. We wachtten en wachtten. Het licht versprong niet. Je moeder huilde inmiddels en ik was doodsbang. Doodsbang dat je moeder en onze nieuwe baby iets zou overkomen. Doodsbang om door het rode licht te rijden en iets of iemand te raken achter de blinde bocht waar ik in reed. Op dat moment werd ik een crimineel: ik trapte het gas in. Als ik een boete zou krijgen, dacht ik, stuur ik ze gewoon een foto van jou en je geboorteakte. De boete is nooit gekomen, maar jij wel – en snel. Te snel om pijnstilling te geven aan je arme moeder, die iets bovenmenselijks presteerde door jou de wereld in te persen. Ze was die nacht een superheldin en is dat sindsdien elke dag en nacht geweest.

Mijn vader – jouw opa – zegt dat ouderschap de moeilijkste baan is, eentje waarvoor je nooit een opleiding krijgt, maar daar ben ik het nooit mee eens geweest; de opleiding die ik kreeg om

jouw vader te zijn, kwam van hem en hoe hij mij opvoedde. Hij leerde me altijd de regels te volgen, te doen wat je wordt opgedragen en de wet te gehoorzamen. Het is niet dat ik dat slecht advies vind; ik denk alleen dat het, terugkijkend, advies is dat meer op angst dan op mogelijkheden is gebaseerd. En daarom is het ouderschap voor me zo moeilijk geweest. Ik werd erdoor gedwongen terug te kijken op mijn eigen jeugd, dingen die ik aan jou wil doorgeven, en een aantal pijnlijke herinneringen onder ogen te zien waarvan ik absoluut niet wil dat jij ze erft en zelf ervaart. Ik wil dat je een leven leidt zonder beperkingen of faalangst.

Dus wil ik dat jij ook door rood rijdt als het moet. Want sommige regels zorgen er gewoon voor dat we binnen onze veilige comfortzones blijven. Soms is het beter om vergeving te vragen dan om toestemming; soms is de angst voor straf veel erger dan de werkelijkheid, en wat we kunnen bereiken zonder de beperkingen die we waarnemen, kan de reden zijn dat het leven überhaupt de moeite waard is.

Daarom ben je in een ziekenhuisbed geboren en niet op mijn autovloer. Je hebt me toen al iets geleerd, nog voordat je geboren was, omdat je zo'n haast had. Je hebt me sindsdien nog zoveel meer geleerd en je lijkt nog steeds ergens naartoe te rennen. Ik hoop dat je nooit langzamer gaat lopen en nooit ophoudt om me dingen te leren.

Liefs,
Papa

SIMON • 35-44 • YORKSHIRE, VK • LERAAR